

Rebecca

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de boeken van uitgeverij Artemis & co? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijartemis.nl

Daphne du Maurier

Rebecca

Vertaald uit het Engels
door J.N.C. van Dietsch

Artemis & co

ISBN 978 90 472 0389 6

© 1938 Daphne du Maurier

© 1939, 2013 Nederlandse vertaling Artemis & co, Amsterdam

Vertaald door J.N.C. van Dietsch

Oorspronkelijke titel *Rebecca*

Oorspronkelijke uitgever Gollancz, Londen

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Gorbash Varvara (golven)

en © Nenilkime (boot)

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

I

Vannacht droomde ik dat ik weer naar Manderley ging. Ik verbeeldde me dat ik bij het ijzeren hek stond dat toegang gaf tot de oprijlaan; een tijdlang kon ik er niet in, want de weg was versperd. Het hek was met een ketting en een hangslot gesloten. In mijn droom riep ik de portier, maar kreeg geen antwoord; toen ik scherper tussen de verroeste spijlen van het hek door tuurde, zag ik dat de portierswoning leegstond.

Uit de schoorsteen kwam geen rook en de raampjes met glas in lood zagen er hol en verlaten uit. Zoals altijd in een droom geschiedt, was ik daarop ineens met bovennatuurlijke kracht begiftigd en begaf mij als een geest door de afscheiding voor me. De laan slingerde zich voor mij uit, kronkelend en draaiend als vanouds, maar toen ik verder ging, merkte ik dat er een verandering had plaatsgevonden: ze was smal en onverzorgd, niet de laan zoals wij die gekend hadden. Aanvankelijk was ik in de war en begreep er niets van; pas toen ik mijn hoofd boog om een laaghangende boomtak te ontwijken, besepte ik wat er gebeurd was. De natuur had haar rechten hernomen en op haar steelse verraderlijke wijze was ze met lange grijpvingers over de laan voortgewoekerd. De bossen, die zelfs in het verleden steeds een bedreiging geweest waren, hadden ten slotte gezegevierd. Duister en onbeteugeld drongen ze op langs de rand van de laan. De beuken met hun lichte, naakte leden dicht tegen elkaar, hun takken vervlochten in een vreemde omhelzing; ze vormden boven mijn hoofd een gewelf als de kruisgang van een kerk. En er waren ook nog andere bomen, die ik niet herkende, eikenhakhout en verminkte olmen, die stam aan stam met de beuken hier en daar verspreid stonden en uit de vredige aarde geschoten waren, tezamen met reusachtige struiken en planten waarvan ik mij er geen herinnerde.

De laan was nu een lint slechts, een schaduw van wat ze vroeger was; het grind was verdwenen, overwoekerd door gras en mos. Laag uit de stammen van de bomen waren takken ontsproten die het voortgaan bemoeilijkten. De knoestige wortels leken op benige klauwen. Hier en daar in deze wildernis herkende ik telkens struiken die in onze tijd een bijzondere plaats ingenomen hadden, sier-

lijke kweekplanten, hortensia's, waarvan de blauwe bloemen beroemd geweest waren. Geen hand had hun groei gestuit en nu waren ze verwilderd, opgeschoten tot een onwerkelijke hoogte zonder een enkele bloem, zwart en lelijk als de naamloze woekerplanten die ernaast groeiden.

Steeds maar verder, nu eens in oostelijke, dan weer in westelijke richting, kronkelde het armzalige lint voort, dat eens onze oprijlaan geweest was. Soms dacht ik dat het bleef steken, maar het kwam weer te voorschijn, misschien onder een omgevallen boom door of zich voortslepend aan de overzijde van een modderige greppel die door de winterregens ontstaan was. Ik had niet gedacht dat de weg zo lang was. Stellig had de afstand zich vermenigvuldigd, net als de bomen, en leidde dit pad slechts naar een labyrint, verstikte het in de wildernis en kwam in het geheel niet bij het huis. Plotseling kwam ik er toch; het uitzicht erop was verborgen door een onnatuurlijk grote, omvangrijke struik die zich in alle richtingen had uitgebreid. Daar stond ik, mijn hart klopte in mijn keel en tranen prikten zonderling in mijn ogen.

Daar lag Manderley, ons Manderley, gereserveerd en zwijgend als het altijd geweest was; de grijze steen straalde in het maanlicht van mijn droom, de door middenstijlen in tweeën gedeelde ramen weerspiegelden de groene grasvelden en het terras. De tijd kon geen afbreuk doen aan de volmaakte symmetrie van die muren, noch aan de plek zelf, die daar lag als een juweel in de holte van een hand.

Het terras helde af naar de grasvelden en de grasvelden strekten zich uit naar de zee; toen ik me omdraaide, kon ik het zilveren vlak zien, vredig in het maanlicht, als een meer, onberoerd door wind of storm. Geen golven rolden aan en rimpelden dit droomwater; geen wolkenmassa, door de wind uit het westen voortgejaagd, verduisterde de helderheid van deze bleke lucht. Opnieuw wendde ik me naar het huis; ofschoon het daar ongeschonden, onaangeraakt stond alsof we het eergisteren verlaten hadden, zag ik dat de tuin aan de wetten van de wildernis gehoorzaamd had, net als de bossen. De rododendrons waren vijftien meter hoog, doorstrengeld en vermengd met varens; ze waren een vreemdsoortig huwelijk aangegaan met een menigte naamloze struiken, armzalige bastaards die zich aan de wortels van de andere planten gehecht hadden alsof zij zich hun onzuivere afkomst bewust waren. Een sering had zich gepaard met een rode beuk; om ze nog vaster aan elkaar te binden had de kwaadwillige klimop, steeds de vijand van de sierlijkheid, zijn ranken om het tweetal geslagen en ze tot gevangenen gemaakt. De klim-

op nam in deze verlaten tuin de voornaamste plaats in; de lange ranken kropen voort over de paden en zouden zich spoedig over het huis zelf verbreiden. Er was nog een andere plant, een soort bastaard uit de bossen, waarvan het zaad lang geleden onder de bomen gestrooid en daar vergeten was en die thans eensgezind met de klimop oprukte; ze drong als een reusachtige rabarberplant haar lelijke gestalte naar het zachte gras, waar eens de narcissen gebloeid hadden.

Overal stonden brandnetels, de voorhoede van het leger. Ze bedekten het terras, groeiden overal op de paden, reikten zelfs opdringerig en schraal naar de vensters van het huis. Ze waren slechte schildwachten, want op vele plaatsen waren hun rijen doorbroken door de rabarberplant; daar lagen ze plat met verdorde toppen en saploze stelen en vormden zo een doorgang voor de konijnen. Ik liet de oprijlaan achter me en liep door naar het terras, want de brandnetels waren in mijn droom geen beletsel voor me; ik wandelde in een betovering en niets hield me terug.

Het maanlicht kan de verbeelding zonderling parten spelen, zelfs in de droom. Toen ik daar zwijgend stond, had ik kunnen zweren dat het huis geen leeg omhulsel was, maar dat het leefde en ademde als voorheen.

Er stroomde licht uit de ramen, de gordijnen waaiden zachtjes in de nachtlucht en ginds in de bibliotheek zou de deur wel half openstaan, zoals we haar achtergelaten hadden, met mijn zakdoek op het tafeltje naast de vaas herfstrozen.

De kamer zou nog van onze aanwezigheid getuigen. Het stapeltje bibliotheekboeken, apart gelegd om teruggestuurd te worden, en de gelezen *The Times*. Asbakken met sigarettenpeukjes; kussens, waarin de holte van onze hoofden nog zichtbaar was, in de stoelen. De verkoolden blokken van ons houtvuur smeulden nog tegen het aanbreken van de dag. En Jasper, die brave Jasper, met die roerende uitdrukking in zijn ogen en zijn grote, afhangende wangen, lag wel ergens op de grond uitgestrekt, kwispelstaartend als hij de voetstappen van de baas hoorde.

Een tot dusver onopgemerkte wolk gleed voor de maan en talmde een ogenblik als een donkere hand voor een gelaat. Meteen verdween de zinsbegoocheling en de lichten achter de ramen werden gedoofd. Ik keek naar een troosteloos omhulsel, eindelijk zielloos, leeg; geen fluistering van het verleden hing om de starende muren.

Het huis was een graf, onze vrees en ons lijden lagen in de bouwvallen begraven. Er zou geen opstanding zijn. Als ik wakend aan

Manderley dacht, zou ik niet bitter zijn. Ik zou eraan denken zoals het had kunnen zijn als ik er zonder vrees had kunnen wonen. Ik moest me de rozentuin in de zomer herinneren en de vogels die bij het aanbreken van de dag zongen. Thee onder de kastanje en het ruisen van de zee, dat van de grasvelden in de diepte tot ons opklonk.

Ik wilde denken aan de verwaaide sering en aan de Gelukkige Vallei. Deze dingen waren blijvend, zij konden niet wegvallen. Dat waren herinneringen die geen pijn kunnen doen. Dat alles besloot ik in mijn droom, terwijl de wolken het gelaat van de maan bedekten, want als zovelen wist ik in mijn slaap dat ik droomde. In werkelijkheid lag ik vele honderden kilometers ver weg in een vreemd land; binnen weinige seconden zou ik wakker worden in het kale hotelkamertje dat juist door zijn gebrek aan sfeer vertroostend werkte. Ik zou een ogenblik zuchten, me uitrekken en omdraaien, dan mijn ogen openen en verbaasd zijn over die helle zon, die harde, heldere hemel, zo geheel anders dan het zachte maanlicht in mijn droom. De dag zou vóór ons beiden liggen; lang ongetwijfeld en arm aan gebeurtenissen, maar doorweven met een zekere stilte, een aangename rust, die we vroeger niet gekend hadden. We zouden niet over Manderley spreken, ik zou mijn droom niet vertellen, want Manderley was niet meer van ons. Manderley bestond niet meer.

2

We kunnen nooit meer terug, zoveel is wel zeker. Het verleden ligt voor ons nog te dichtbij. De gebeurtenissen die we hebben trachten te vergeten en achter ons te laten, zouden tot het leven terugkeren en dat angstgevoel, die heimelijke onrust, op den duur opworstelend tot blinde, redeloze verbijstering – thans goddank genadig gestild – zou misschien op enigerlei onvoorziene wijze een levende metgezel worden, als voorheen.

Hij is wonderbaarlijk geduldig en klaagt nooit, zelfs niet als de herinnering bij hem wakker wordt... Wat heel wat vaker voorkomt, denk ik, dan ik wel zou mogen weten.

Ik zie het aan de wijze waarop hij er plotseling verstrooid en verward uitziet. Alle uitdrukking sterft weg uit zijn lieve gezicht, alsof het door een onzichtbare hand is afgewist, en in plaats daarvan

ontstaat er een masker als van een beeld, vormelijk en koud, mooi nog, maar levenloos. Hij rookt dan de ene sigaret na de andere; hij doet geen moeite ze te doven en de gloeiende peukjes liggen overal als bloemblaadjes op de grond. Hij spreekt dan vlug en gretig over zaken van niets en grijpt elk onderwerp aan als een geneesmiddel voor zijn smart. Ik geloof dat er een soort theorie is, als zou men door lijden gesterkt en veredeld worden en dat wij de vuurproef moeten doorstaan als we in deze of een andere wereld verder willen komen. Dat hebben we volledig gedaan, hoe ironisch dat ook schijnen moet. We hebben beiden vrees gekend en eenzaamheid en heel grote nood. Ik denk wel dat er in ieders leven vroeg of laat een ogenblik van beproeving komt. We hebben allen onze eigen kwelgeest die ons plaagt en martelt en we moeten ten slotte de strijd doorstaan. We hebben de onze gewonnen, dat geloven we tenminste.

De kwelgeest plaagt ons niet meer. We zijn onze crisis te boven gekomen, niet ongedeerd natuurlijk. Zijn voorgevoel van het onheil was van het begin af juist; als een hoogdravende actrice in een onbenullig stuk kan ik wel zeggen dat we onze vrijheid duur gekocht hebben. Maar ik heb genoeg melodramatische ervaringen in dit leven gehad en zou er grif mijn vijf zintuigen voor overhebben als dat onze huidige vrede en veiligheid kon verzekeren. Geluk is geen prijzenswaardig bezit, het is een voorstelling, een geestestoestand. Natuurlijk kennen we ogenblikken van neerslachtigheid; maar er zijn ook andere ogenblikken, als de tijd, ongemeten door de klok, doorloopt tot eeuwigheid; dan weet ik, als ik zijn glimlach opvang, dat we samen zijn, dat we eensgezind marcheren, dat geen botsing van gedachten of opvattingen een slagboom tussen ons vormt.

We hebben nu geen geheimen voor elkaar. Alles delen we. Toegegeven, ons hotelletje is saai en het eten karakterloos; de ene dag lijkt heel veel op de andere. Toch zouden we niet anders willen. In een van de grote hotels zouden we te veel mensen ontmoeten die hij kent. We zijn beiden op eenvoud gesteld en als we ons soms vervelen... Och, verveling is een aangenaam tegengif tegen angst. We leven grotendeels in een sleur en ik... ik heb zeer goed leren voorlezen. De enige keer dat ik hem bij mijn weten weleens ongeduld zie tonen, is als de postbode uitblijft, want dat betekent dat we nog een dag langer moeten wachten op onze post uit Engeland. We hebben het met radio geprobeerd, maar het geluid is zo hinderlijk en we sparen onze opwinding liever op; de uitslag van een

dagen tevoren gespeelde cricketwedstrijd betekent heel wat voor ons.

O, testmatches die ons van de verveling gered hebben, de bokswedstrijden, zelfs de biljartuitslagen! Finales van schoolsportwedstrijden, hondenrennen, zonderlinge competitietjes in afgelegen streken, dat alles is koren op onze hongerige molen. Soms raken oude nummers van de *Field* in mijn buurt verzeild; dan is dit onbelangrijke eilandje vergeten en ben ik in mijn verbeelding temidden van een werkelijk Engelse lente. Ik lees over stroompjes, over de kokerjuffer, over zuring die in groene weiden groeit, over roeken die boven de bossen cirkelen zoals ze dat op Manderley deden. De reuk van de vochtige aarde komt tot mij uit die beduimelde, verkreukelde bladzijden, de zurige lucht van hoogveen, het kriebelige gevoel van drassig mos, hier en daar wit door de uitwerpselen van een reiger.

Eens stond er een artikel in over bosduiven en toen ik dat hardop las, leek het wel of ik terug was in de diepe bossen van Manderley, waar de duiven boven mijn hoofd fladderden. Ik hoorde hun zachte, vredige roep, zo troostrijk en koel op een hete zomermiddag; hun vrede werd niet verstoord, tot Jasper door het kreupelhout kwam aandraven om me te zoeken, terwijl zijn vochtige snuit langs de grond speurde. Dan fladderden de duiven, als oude dames die in bed verrast werden, uit hun schuilplaats op, geschrokken en dwaas opgewonden; met hun vleugels maakten ze een heidens kabaal en dan gleden ze over de boomtoppen van ons weg, buiten het bereik van oog en oor. Als ze weg waren, daalde een nieuwe stilte; weinig op mijn gemak, zonder aanwijsbare reden, besepte ik dan dat de zon niet meer speelde over de ritselende bladeren, dat de takken donkerder, de schaduwen langer geworden waren en dat ginds in het huis verse frambozen bij de thee klaarstonden. Dan stond ik op van mijn bed van varens, schudde het vederlichte stof van de overjarige bladeren van mijn rok, floot Jasper en ging op weg naar huis; onder het lopen al minachtte ik mezelf om mijn haastige voeten, om een enkele vlugge blik achter me.

Wat vreemd dat een artikel over bosduiven zo het verleden kon terugroepen en me bij het voorlezen kon doen aarzelen! De sombere blik op zijn gezicht deed me plotseling ophouden en de bladzijden omslaan tot ik een stukje over cricket vond, niets dan feiten en erg saai: Middlesex, dat aan een droog wicket op de Oval batte en eindeloze, saaie runs opstapelde. Wat zegende ik die stoere gestalten in wit flanel, want na een paar minuten had zijn gezicht weer

een rustige uitdrukking aangenomen, de kleur was teruggekeerd en gezond geprikkeld gaf hij af op het bowlen van Surrey.

Een terugkeer tot het verleden was ons bespaard gebleven en ik had mijn lesje gehad. Lees Engels nieuws, goed, en over Engelse sport, politiek en dikdoenerij, maar laat ik in het vervolg zwijgen over kwesties die pijn doen. Daar kan ik in stilte van genieten. Kleur en geur en geluid, regen en het klotsen van het water, zelfs de herfst-nevels en de reuk van de vloed, dat zijn onvermijdelijk even zoveel herinneringen aan Manderley. Er zijn mensen die lijden aan het lezen van spoorboekjes. Ze ontwerpen voor de aardigheid talloze reizen door het land om maar onmogelijke verbindingen te kunnen bedenken. Mijn liefhebberij is minder naar, ofschoon even zonderling. Ik ben een bron van inlichtingen over het Engelse platteland. Ik ken de namen van alle eigenaars van alle Britse heidevelden, ja... en ook hun pachters. Ik weet hoeveel korhoenders er geschoten zijn, hoeveel patrijzen, hoeveel herten. Ik weet waar de forellen springen en waar de zalm klimt. Ik woon elke jachtpartij bij, ik verzuim geen enkele drijfjacht. Zelfs de namen van diegenen die de jonge jachthondjes africhten zijn me vertrouwd. De stand van het gewas, de prijs van mestvee, de geheimzinnige ziekten van de varkens... Ik geniet van dat alles. Een armzalig tijdverdrijf misschien en niet erg intellectueel, maar ik adem de lucht van Engeland in terwijl ik lees en kan dan deze felle hemel moediger verdragen.

De armetierige wijnstokken en de afbrokkelende stenen komen er niet meer op aan, want als ik wil kan ik mijn verbeelding de vrije teugel laten en vingerhoedskruid en bleke koekoeksbloemen van een vochtige, gesnoeide haag plukken.

Armzalige grillen der verbeelding, teder en zonder wrangheid. Het zijn de vijanden van bitterheid en spijt en ze verzoeten deze ballingschap die we onszelf aangedaan hebben.

Daardoor kan ik van de middag genieten en, verfrist, met een glimlach terugkeren en ons theeritueel doorstaan. De gang van zaken is steeds dezelfde. Ieder twee sneetjes beboterd brood en Chinese thee. Wat een behoudziek paar moeten wij lijken, zo aan de gewoonte vast te houden omdat we het in Engeland ook deden. Hier, op dit zindelijke balkonnetje, wit en onpersoonlijk met zijn eeuwen van zon, denk ik aan het thee-uurtje op Manderley om halfvijf, als de tafel voor het haardvuur in de bibliotheek geschoven was. De deur zwaaide open, precies op de minuut, en dan kwam de voorstelling, steeds gelijk: het dekken voor de thee, het zilveren blad, de ketel, het sneeuwig blanke kleed, terwijl Jasper, met zijn

afhanginge spaniëloren, onverschilligheid veinsde jegens de komst van de koekjes. Zulk een feestmaal werd ons steeds voorgezet en toch aten we zo weinig.

Die druipende plaatkoeken zie ik nog voor me. Kleine, knappende driehoekjes toast en gloeiend hete broodjes. Sandwiches van onbekende samenstelling, met een geheimzinnige smaak en heel lekker, en die heel bijzondere koek. De lichte cake die in de mond smolt en haar wat zwaardere gezelschap, vol sukade en rozijnen. Er was altijd genoeg voedsel om een uitgehongerd gezin een week lang in leven te houden. Ik wist nooit wat er later met dat alles gebeurde en ik maakte me soms zorgen over de verspilling.

Maar ik durfde mevrouw Danvers nooit te vragen wat ze ermee deed. Ze zou me minachtend hebben aangekeken met die ijsskoude, superieure glimlach van haar en ik hoor haar al zeggen: 'Toen mevrouw De Winter nog in leven was, waren er nooit klachten.' Mevrouw Danvers. Ik vraag me af wat ze tegenwoordig doet. Zij en Favell. Ik geloof dat het de uitdrukking op haar gezicht was die me het eerst een gevoel van onrust gaf. Instinctief dacht ik: Ze vergelijkt me met Rebecca – en scherp als een zwaard kwam de schaduw tussen ons...

Och, nu is het voorbij, achter de rug en voorgoed uit. Ik word niet meer gekweld en we zijn allebei vrij. Zelfs mijn trouwe Jasper is naar de gelukzalige jachtvelden vertrokken en Manderley bestaat niet meer. Het ligt daar als een leeg omhulsel in de wirwar van de diepe bossen, precies zoals ik het in mijn droom gezien heb. Een massa onkruid, een vogelkolonie. Soms loopt er misschien een vagebond rond die beschutting zoekt tegen een plotselinge regenbui en als hij niet overgevoelig is, kan hij daar ongestraft rondwandelen. Maar een bedeesd mannetje, een zenuwachtige stroper... Voor hen zijn de bossen van Manderley niets gedaan. Ze zouden terecht kunnen komen in het huisje bij de kreek en ze zouden zich niet prettig voelen onder het bouwvallige dak, waarop de regen een roffel sloeg. Er zou ook nog wel een sfeer van spanning kunnen hangen... Ook die hoek van de oprijlaan, waar de bomen al tussen het grind groeien, is geen plek om even te rusten, althans niet na zonsondergang. Als de bladeren ritselen, klinkt het als de steelse beweging van een vrouw in avondkleding en als ze plotseling huiveren en vallen en zich overal verspreiden op de grond, zouden ze het getrippel van haastige vrouwenvoeten kunnen zijn en de sporen in het grind de indrukken van een hooggehakt, satijnen schoentje.

Als ik daaraan denk, wend ik me opgelucht naar het uitzicht van

ons balkonnetje. Geen schaduwen glijden over deze harde witheid; de stenige wijngaarden blinken in de zon en de bougainvillea is grijs van het stof. Misschien kijk ik er nog wel eens met genegenheid naar. Op het ogenblik boezemt het me, indien al geen liefde, dan toch althans vertrouwen in. En vertrouwen is een eigenschap die ik op prijs stel, ofschoon het wel wat laat tot me gekomen is. Ik geloof dat zijn afhankelijkheid van mij me ten slotte stoutmoedig gemaakt heeft. In elk geval heb ik mijn schroom, mijn bedeesheid, mijn schuwheid tegenover vreemdelingen verloren. Ik ben nu heel anders dan toen ik voor het eerst naar Manderley reed, hoopvol en geestdriftig, belemmerd door een vrijwel hopeloze linksheid en vervuld van een sterk verlangen om in de smaak te vallen. Natuurlijk was mijn gebrek aan houding oorzaak dat ik zo'n slechte indruk maakte op mensen als mevrouw Danvers. Ik leek immers ook nergens op na Rebecca? Ik kan me mezelf nog goed voorstellen – het geheugen overspant de jaren als een brug – met sluijk, kortgeknipt haar en een jeugdig, ongepoederd gezichtje, gekleed in een slecht zittende mantel en rok en een zelfgemaakte jumper, achter mevrouw Van Hopper aan als een schuw, onhandig veulen. Zij liep dan voor me uit als we aan tafel gingen, haar korte lichaam slecht in evenwicht op de zwikkende, hoge hakjes, haar drukke blouse met veel te veel garnering als een aanbeveling voor haar omvangrijke boezem en wiegende heupen, haar nieuwe hoed met een monsterlijke pen schuin op haar hoofd geplakt waardoor een groot deel van dat hoofd, van voren kaal als de knie van een schooljongen, zichtbaar werd. In de ene hand droeg ze een enorme tas, zo een waarin passen, notitieboekjes en bridgetabellen zitten; de andere hand speelde met die onvermijdelijke lorgnon, de vijand van andermans veilige beslotenheid.

Ze begaf zich dan naar haar gewone tafeltje in de hoek van het restaurant, dicht bij het raam. De lorgnon bracht ze voor haar kleine varkensoogjes en ze overzag het toneel ter linker- en ter rechterzijde. Dan liet ze de lorgnon aan zijn zwarte lint vallen en slaakte een kreetje van afschuw: 'Geen enkele bekende persoonlijkheid! Ik zal de directie zeggen dat ze me korting moeten geven. Waarvoor denken ze eigenlijk dat ik hier kom? Om naar de piccolo's te kijken?' En dan liet ze de kelner bij zich komen, waarbij haar stem scherp en staccato klonk, en door de lucht sneed als een zaag.

Wat is dat kleine restaurant waar we tegenwoordig eten anders dan die uitgestrekte, overladen en pronkerige eetzaal van hotel Côte d'Azur te Monte Carlo. En hoezeer verschilt mijn huidige met-

gezel, terwijl zijn sterke, goedgevormde handen op rustige, methodische wijze een mandarijntje pellen en hij daar nu en dan van opziet om me een glimlach toe te werpen, van mevrouw Van Hopper die met haar dikke vingers vol juwelen een hoog met ravioli beladen schotel ronddraaide en keurde en die haar ogen argwanend van haar bord naar het mijne liet dwalen, uit vrees dat ik een betere keus gedaan had. Ze had zich niet bezorgd hoeven maken, want de kelner had met de vlugge gevatheid, hem en zijn soortgenoten eigen, al lang begrepen dat mijn positie ondergeschikt was aan de hare en dienovereenkomstig had hij een schotel met ham en tong voor me neergezet die iemand een halfuur geleden al teruggestuurd had naar het koud buffet omdat het slecht gesneden was. Zonderling, die antipathie van bedienden en hun kennelijke ergernis. Ik herinner me dat ik eens met mevrouw Van Hopper in een landhuis vertoefde en het meisje nooit kwam als ik bedeesd belde, evenmin mijn schoenen bracht en 's morgens vroeg steenkoude thee met een smak voor mijn kamerdeur neerzette. In Côte d'Azur was het net zo, ofschoon in mindere mate; soms sloeg de bestudeerde onverschilligheid om in kwetsende gemeenzaamheid met dubbelzinnige lachjes, waardoor het kopen van postzegels bij de portier een beproeving was die ik trachtte te vermijden. Hoe jong en onervaren moet ik eruitgezien hebben, en zo voelde ik me ook. Ik was te gevoelig, te weinig ontbolsterd; woorden die in werkelijkheid luchtigjes geuit werden, bevatten dorens en speldenprikken.

Die schotel met ham en tong herinner ik me goed. Het vlees was droog, onappetijtelijk en onder een scheve hoek gesneden, maar ik miste de moed het te weigeren; we aten zwijgend, want mevrouw Van Hopper had graag haar volle aandacht bij de spijzen en ik kon aan de manier waarop de saus langs haar kin droop, zien dat ze haar bord ravioli lekker vond.

Dat gezicht kon bij mij geen grote eetlust voor mijn eigen koude schotel opwekken en toen ik een andere kant uitkeek, zag ik dat het tafeltje naast het onze, dat drie dagen onbezet geweest was, weer in gebruik genomen zou worden. De maître d'hôtel leidde juist met die bijzondere buiging die slechts voor gasten van betekenis bestemd was, de pas aangekomene naar zijn plaats.

Mevrouw Van Hopper legde haar vork neer en greep naar haar lorgnon. Ik kreeg er een kleur van, zo zat ze te turen; de pas aangekomene merkte niets van haar belangstelling en wierp een verstrooide blik op het menu. Toen vouwde mevrouw Van Hopper haar lorgnon zeer hoorbaar dicht en boog zich over de tafel naar

me toe, terwijl haar kleine oogjes glinsterden van opwinding en haar stem een tikje te luid klonk.

‘Dat is Max de Winter,’ zei ze, ‘de eigenaar van Manderley. Daar heb je natuurlijk van gehoord. Hij ziet er niet best uit, vind je wel? Ze zeggen dat hij niet over de dood van zijn vrouw heen kan komen...’

3

Ik vraag me af hoe mijn leven op het ogenblik zou zijn als mevrouw Van Hopper geen snob geweest was.

Het is grappig te bedenken dat de loop van mijn bestaan zo heeft afgehangen van die eigenschap van haar. Haar nieuwsgierigheid was als een ziekte, haast als een manie. Aanvankelijk was ik geschrokken, verschrikkelijk van streek geweest; ik voelde het als een persoonlijke vernedering als ik mensen achter haar rug zag lachen, bij haar komst een kamer overhaast verlaten of zelfs boven op de gang achter een deur voor het personeel zag verdwijnen. Jarenlang kwam ze nu al in hotel Côte d’Azur en afgezien van bridge was haar enige, te Monte Carlo thans befaamde, tijdverdrijf bezoekers van rang haar vrienden te noemen, al had zij ze maar ééns gezien in de andere hoek van het postkantoor. Op de een of andere manier lukte het haar kennis te maken en voor haar slachtoffer het gevaar geroken had, had ze hem reeds uitgenodigd haar in haar appartement te bezoeken. Haar aanvalsmethode was zo rechtstreeks en onverwacht dat er zelden kans bestond te ontsnappen. In Côte d’Azur maakte ze aanspraak op een bepaalde canapé in de lounge, halfweg tussen de hal en de ingang van het restaurant; daar dronk ze koffie na lunch en diner en al wie in- of uitging moest langs haar komen. Soms gebruikte ze mij als lokaas om haar prooi aan te trekken; met een afkeer van mijn opdracht werd ik dan de lounge door gestuurd met een mondelinge boodschap om een boek of een krant te lenen, het adres van de een of andere winkel te vragen of de plotselinge ontdekking van een gemeenschappelijke kennis mede te delen. Het leek wel of ze met bekende persoonlijkheden gevoerd moest worden, zo ongeveer als invaliden hun gelei ingelepeld krijgen, en ofschoon ze de voorkeur gaf aan titels, was elk gezicht dat ze ooit in een mondain blad gezien had, even goed: namen uit de society-rubriek, schrijvers, kunstenaars, toneelspelers en dat slag, zelfs de

middelmatigen, als ze maar iets in een blad over hen gezien of gelezen had.

Ik kan me haar nog voorstellen, alsof het pas gisteren gebeurd was, op die onvergetelijke middag – het doet er niet toe hoeveel jaar geleden – toen ze op haar geliefkoosde canapé in de lounge zat en haar aanvalsmethode overwoog. Aan haar bruuske bewegingen en de wijze waarop ze met haar lorgnon tegen haar tanden tikte, kon ik zien dat ze over allerlei mogelijkheden nadacht. Ik had ook wel geweten, toen ze de entremets had overgeslagen en het dessert haastig naar binnen had gewerkt, dat ze de lunch had willen beëindigen vóór de pas aangekomene, om zich te installeren op de plaats waar hij voorbij moest komen. Eensklaps wendde ze zich tot mij, terwijl haar oogjes glinsterden.

‘Ga gauw naar boven en zoek die brief van mijn neef op. Je weet wel, die van zijn huwelijksreis, met dat kiekje. Ik moet hem direct hebben.’

Ik begreep toen dat haar plannen vaste vorm aangenomen hadden en dat de neef het middel tot kennismaking moest zijn. Dit was niet de eerste maal dat ik afkeer had van de rol die ik bij haar intriges moest spelen. Als de helper van een goochelaar zorgde ik dan voor de hulpmiddelen, verbeidde daarop zwijgend en vol aandacht mijn wachtwoord. Deze nieuweling zou niet op opdringerigheid gesteld zijn, daar was ik zeker van. Het weinige dat ik bij de lunch van hem vernomen had, een hap en een snap van allerlei kletspraatjes die ze een maand of tien geleden bijeengegaard had uit de kranten en voor later gebruik in haar geheugen opgeborgen had, stelde me ondanks mijn jeugdige onervarenheid in staat te vermoeden dat hij afkerig zou zijn van deze plotselinge inbreuk op zijn eenzaamheid. Waarom hij verkozen had naar Côte d’Azur te Monte Carlo te komen, ging ons niet aan, zomin als wij iets met zijn problemen te maken hadden. Ieder ander dan mevrouw Van Hopper zou dat begrepen hebben. Tact was een haar onbekende eigenschap, discretie eveneens en omdat kletspraat voor haar de essentie des levens was, moest deze vreemdeling hij haar onder het mes. Ik vond de brief in een vakje van haar bureau en aarzelde een ogenblik voor ik weer naar beneden ging, naar de lounge. Vrij zinloos had ik de indruk dat ik hem zo nog enkele ongestoorde ogenblikken liet.

Ik wenste dat ik de moed had langs de trap van het personeel en zo langs een omweg naar het restaurant te gaan en hem daar te waarschuwen voor de hinderlaag. Doch de conventie was me te sterk en ik wist ook niet hoe ik het zou moeten zeggen. Er bleef

niets anders over dan op mijn gewone plaatsje naast mevrouw Van Hopper te blijven zitten, terwijl zij als een grote, welgedane spin haar uitgebreide net van saaiheid om de vreemdeling spon.

Ik was langer weggebleven dan ik dacht, want toen ik in de lounge terugkeerde, zag ik dat hij de eetzaal al verlaten had; uit vrees hem kwijt te raken, had ze niet op de brief gewacht, maar een onverhulde kennismaking op eigen kracht gewaagd. Hij zat zelfs op dit ogenblik naast haar op de canapé. Ik stapte op hen af en reikte de brief zonder een woord te zeggen over. Hij ging onmiddellijk staan, terwijl mevrouw Van Hopper met een kleur vanwege haar succes een vaag gebaar in mijn richting maakte en mijn naam mompelde.

‘Meneer De Winter drinkt koffie met ons, vraag de kelner even om nog een kopje,’ zei ze en haar stem klonk juist onverschillig genoeg om hem voor mijn ondergeschikte positie te waarschuwen. Ze wilde zeggen dat ik een jong ding zonder betekenis was en dat ik niet in het gesprek betrokken behoefde te worden. Ze sprak steeds op die toon als ze indruk wilde maken en haar wijze van voorstellen was een vorm van zelfbescherming, want eens had iemand mij voor haar dochter gehouden, hetgeen ons beiden opeens zeer in verlegenheid had gebracht. Deze korthed gaf te kennen dat ik zonder bezwaar genegeerd kon worden; vrouwen gaven me dan een knikje dat begroeting en afscheid tegelijk was, en mannen beseften met grote opluchting dat ze in een gemakkelijke stoel achterover konden leunen zonder de hoffelijkheid te kort te doen.

Het was daarom een verrassing te bemerken dat deze nieuweling bleef staan en zelf de kelner een teken gaf.

‘Ik moet u tot mijn spijt tegenspreken,’ zei hij tegen haar, ‘u drinkt beiden koffie met mij.’ Voor ik wist wat er aan de hand was, zat hij op mijn gewone harde stoel en ik op de canapé naast mevrouw Van Hopper.

Een ogenblik leek ze geërgerd, want dit was niet wat ze gewild had, maar weldra zette ze haar gezicht in de plooi, drong haar grote lichaam tussen de tafel en mij in, boog zich voorover naar zijn stoel en sprak vlot en luid, terwijl ze de brief in haar hand heen en weer bewoog.

‘Ziet u, ik herkende u onmiddellijk toen u het restaurant binnenkwam,’ zei ze, ‘en dacht: hé, dat is mijnheer De Winter, Billy’s vriend, ik moet hem beslist die kiekjes van Billy en zijn bruid op huwelijksreis laten zien, en hier hebt u ze. Dat is Dora. Is ze niet gewoonweg aanbiddelijk? Die sierlijke, slanke taille, die geweldig

grote ogen! Hier zijn ze aan het zonnebaden in Palm Beach. Billy is gek op haar, dat kunt u zich indenken. Hij kende haar natuurlijk nog niet toen hij dat feest in het Claridge gaf, waar ik u voor het eerst ontmoette. Maar ik durf te wedden dat u zich een oude vrouw als mij niet herinnert.'

Hetgeen met een uitdagende glimlach en een flits van haar tanden gepaard ging.

'Integendeel, ik herinner me u heel goed,' zei hij en voor ze hem kon meeslepen in een herbeleving van hun eerste kennismaking, had hij haar zijn sigarettenkoker aangeboden; het opsteken hield haar een ogenblik rustig. 'Ik geloof niet dat ik veel voor Palm Beach zou voelen,' zei hij, terwijl hij de lucifer uitblies; toen ik een blik op hem wierp, bedacht ik hoe onwezenlijk hij zou lijken tegen een achtergrond uit Florida. Hij hoorde bij een ommuurde stad uit de vijftiende eeuw, een stad met smalle, hobbelige straatjes en slanke torenspitsen, waar de bewoners puntschoenen en saaien broeken droegen. Zijn gezicht was boeiend, gevoelig, middeleeuws op een vreemde, onverklaarbare wijze en het herinnerde me aan een portret dat ik in een museum gezien had, ik wist niet meer waar, van de een of andere Onbekende Heer. Als je hem maar van zijn Engelse tweedpak kon ontdoen en hem in het zwart kon steken, met kant aan hals en polsen, zou hij uit een lang en ver verleden neerstaren op ons, in onze nieuwe wereld, uit dat verleden waarin de mannen 's avonds in lange mantels liepen en in de schaduw van oude portalen stonden, een verleden met smalle trappen en duistere kerkers, een verleden met fluisteringen in het donker, met flikkerende rapieren, met stille, verfijnde hoffelijkheid.

Ik wou dat ik me de oude meester kon herinneren die dat portret geschilderd had. Het stond in een hoek van het museum en de ogen volgden je uit de duistere lijst...

Ze spraken echter en ik had de draad van het gesprek enigszins verloren.

'Nee, zelfs twintig jaar geleden niet,' zei hij. 'In dat soort dingen heb ik nooit aardigheid gehad.'

Ik hoorde mevrouw Van Hoppers vette, zelfgenoegzame lach. 'Als Billy een huis als Manderley had, zou hij niet willen rondtarten in Palm Beach,' zei ze. 'Ik heb gehoord dat het net een sprookjesland is, er is geen ander woord voor.'

Ze hield even in en verwachtte dat hij zou glimlachen, maar hij bleef doorroken; ik merkte de lijn tussen zijn wenkbrauwen op, dun als een herfstdraad.

‘Ik heb er natuurlijk afbeeldingen van gezien,’ hield ze aan, ‘en het ziet er absoluut betoverend uit. Ik weet nog wel dat Billy me vertelde dat het in schoonheid al die grote buitenplaatsen overtrof. Ik vraag me af hoe u er ooit van weg kunt gaan.’

Zijn zwijgen werd nu pijnlijk en zou ieder ander opgevallen zijn, maar zij holde door als een onhandige geit en begaf zich ruwweg op verboden terrein; ik voelde hoe het bloed me naar de wangen steeg, daar ik immers in haar vernedering meegesleept werd.

‘Maar ja, die Engelsen zijn allemaal eender als het hun huis betreft,’ zei ze, terwijl haar stem steeds luider werd, ‘u geeft erop af om er niet trots op te lijken. Is er niet zo’n beroemde zaal in Manderley en een paar zeer waardevolle portretten?’ Ze wendde zich bij wijze van uitleg tot mij. ‘Meneer De Winter is zo bescheiden dat hij het niet wil erkennen, maar ik geloof dat het mooie huis van hem sinds Willem de Veroveraar in het bezit van zijn familie geweest is. Ze zeggen dat die zaal een juweel is. Uw voorvaders zullen wel dikwijls leden van het Koninklijk Huis op Manderley ontvangen hebben, meneer De Winter?’

Dit was meer dan ik tot dusver doorstaan had, zelfs van haar, maar de snelle zweepslag van zijn antwoord kwam toch nog onverwacht.

‘Niet meer sinds Ethelred,’ zei hij, ‘die Treuzel genoemd werd. En juist tijdens een verblijf bij mijn familie kreeg hij die naam. Hij kwam onveranderlijk te laat aan tafel.’

Ze verdiende het natuurlijk en ik zat te wachten tot haar gezichtsuitdrukking zou veranderen, maar hoe ongelooflijk het ook mag schijnen, zijn woorden waren aan haar verspild en ik kon in haar plaats in elkaar krimpen als een kind dat een klap gekregen heeft.

‘Is het heus?’ zei ze domweg. ‘Daar wist ik niets van. Ik ben erg zwak in geschiedenis en ik heb de koningen van Engeland nooit uit elkaar kunnen houden. Toch erg interessant. Dat moet ik mijn dochter eens schrijven, die is erg wetenschappelijk.’

Er viel een stilte en ik voelde dat het bloed me naar het gezicht steeg. Ik was te jong, dat was het vervelende. Als ik ouder geweest was, had ik zijn blik opgevangen en geglimlacht, zodat haar onmogelijk gedrag een band tussen ons zou hebben gevormd; maar nu werd ik door schaamte overstelpt en doorleefde een van de talrijke hachelijke ogenblikken van de jeugd.

Ik vermoed dat hij mijn ellendige toestand begreep, want hij leunde voorover in zijn stoel en sprak me met vriendelijke stem aan; hij

vroeg of ik nog koffie wilde en toen ik met een hoofdbeweging weigerde, voelde ik dat zijn ogen nog in verwarring en nadenkend op me bleven rusten. Hij piekerde erover hoe nu wel precies mijn verhouding tot haar was en vroeg zich af of hij ons qua onbenulligheid over één kam moest scheren.

‘Wat vindt u van Monte Carlo, of vindt u er helemaal niets van?’ vroeg hij. Dit was voor mij wel het slechtste ogenblik om in het gesprek betrokken te worden: het houterige ex-schoolmeisje met rode ellebogen en sluijk haar; ik maakte de een of andere voor de hand liggende, bête opmerking – dat de stad zo kunstmatig was – maar voor ik mijn haperende zin kon beëindigen, viel mevrouw Van Hopper me in de rede.

‘Ze is verwend, meneer De Winter, dat is de moeilijkheid met haar. De meeste meisjes zouden de ogen uitkijken als ze Monte konden zien.’

‘Zouden ze dan niet het doel voorbischieten?’ vroeg hij met een glimlach.

Ze haalde de schouders op en blies een grote rookwolk de lucht in. Ik geloof niet dat ze hem op dat ogenblik begreep. ‘Ik ben Monte trouw,’ vertelde ze hem, ‘ik kan niet tegen de Engelse winter en mijn constitutie houdt het gewoonweg niet uit. Wat brengt u hier? U bent niet een van de vaste klanten. Gaat u chemin de fer spelen, of hebt u uw golfclubs meegebracht?’

‘Ik heb nog geen vast plan,’ zei hij, ‘ik ben nogal overhaast vertrokken.’

Zijn eigen woorden moesten wel een herinnering wakker roepen hebben, want er trok weer een wolk over zijn gezicht en hij fronste het voorhoofd heel even. Zij wauwelde onverstoorbaar door. ‘Natuurlijk mist u de nevel van Manderley, dat is iets heel anders; het zuidwesten van Engeland moet verrukkelijk zijn in de lente.’ Hij greep naar de asbak en doofde zijn sigaret; ik zag een haast onmerkbaar verandering in zijn ogen, iets dat niet nader te omschrijven was en daar een ogenblik wijlde, en ik had het gevoel dat ik een blik sloeg op iets heel eigens van hem, dat mij niet aanging.

‘Ja,’ zei hij kort, ‘Manderley was op zijn mooist.’

Gedurende enkele ogenblikken was het stil tussen ons, een stilte die iets onplezierigs met zich bracht; toen ik tersluiks een blik op hem wierp, werd ik meer dan ooit herinnerd aan mijn Onbekende Heer, die geheimzinnig in een lange mantel gehuld ’s nachts door een gang liep. Mevrouw Van Hoppers stem verbrak mijn droom als een elektrische bel.